HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כדרך שפרט לך בנזיר מחרצנים ועד זג ולר' אלעזר בן עזריה דקא מוקים להאי מחרצנים ועד זג לומר שאינו חייב עד שיאכל ב' חרצנים וזג פרטא מנא ליה סבר לה כרבי אלעזר דדריש מיעט וריבה ואי בעית אימא כרבנן דאי סלקא דעתך כדאמר רבי אלעזר בן עזריה ליכתביה רחמנא להאי מחרצנים ועד זג גבי פרטי למאי הלכתא כתביה בתר כלל שמע מינה למידייניה בכלל ופרט ואימא כוליה להכי הוא דאתא א"כ לכתוב או (א) שני חרצנים או שני זגים או חרצן וזג למאי הלכתא כתב רחמנא מחרצנים ועד זג שמע מינה למידרש ביה כלל ופרט ואיכא נמי למידרש ביה עד שיאכל שני חרצנים וזג ורבי אלעזר דדריש מיעט וריבה פרט וכלל ופרט מנא ליה א"ר אבהו (ג) נפקא ליה מהאי קרא [1]וכי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה פרט וכל בהמה כלל לשמור חזר ופרט פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט רבא אמר נפקא ליה מהאי קרא [2]ואם מן פרט הצאן כלל כבשים ועזים חזר ופרט פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט אמר ליה רב יהודה מדיסקרתא לרבא ולילף מן הדין קרא [3]מן פרט הבהמה כלל בקר וצאן חזר ופרט פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט א"ל מן האי ליכא למשמע מינה דאי מהתם הוה אמינא הבהמה

חיה

פרטא מנא ליה. מנא ליה דפרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט: **סבר ליה כר' אלעזר דדריש ריבויי ומיעוטי.** ולא משמע ליה מהאי חרצנים ועד זג פרט וקא דריש ביה א] כי טעמיה שלכך הוא בא שאינו חייב עד שיאכל (א) כל שני חרצנים וזג: **ואיבעית אימא דאית ליה כרבנן.** דדרשי כללי ופרטי ואף ע"ג דמשמע ליה מיניה (ב) דלפרטא הוא דאתא ב]: **למידייניה בכלל ופרט.** ולא משום דר' אלעזר בן עזריה: **ולר' אלעזר דדריש ביה ריבויי ומיעוטי פרט וכלל ופרט מנא ליה.** דדיינינן ג] כעין הפרט: **כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה פרט וכל בהמה כלל.** ואפילו דובים ואריות לשמור חזר ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט דאהני פרטא בתרא למידי דבר שמירה הוא דנשבעין עליהן כגון נמי עופות יצאו דובים ואריות דלאו בני שמירה נינהו שאין להם תרבות: **רבא אמר מהאי קרא.** ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים לעולה זכר תמים יקריבנו: **מן פרט הצאן כלל.** ואפי' רובע ונרבע מוקצה ונעבד ואתנן ומחיר שכשרין לקרבן: **מן הכשבים ומן העזים חזר ופרט.** דלא משמע ד]ליה כללא כמו צאן ואימעיטו להו כל הני ואיתרבו להו כגון נעבדה בהם עבירה כגון החורש בשור ובחמור שחרש בו בשבת: **ולילף מן הדין קרא.** מן הבהמה ומן הבקר ומן הצאן ג) יקריבנו מן פרט דמשמע מן הבהמה ולא כל בהמה הבהמה כלל אפילו חיה דחיה בכלל בהמה כו': **אי אתה דן אלא כעין הפרט.** ואימעיט ליה חיה ואיתרבו להו בחור וזקן דעולה בא בחור אע"פ שאין אשם בא בחור ואשם בא זקן אע"פ שאין עולה (ג) באה זקנה:

גליו"ן

מקמיה א] וקשה דהיאך סבור דלא יאמר נעשה כלל מוסיף על הפרט לכך נראה דה"ק לכתוב חרצן וזג: ד) **[דבין הבינים** ב]. דהיינו גוף הענב והכי משמע לישנא דקרא מחרצנים ועד זג פירוש מה שבין חרצן לזג וקשה דהיא גוף הענב וכבר כתב ענבים לכן פר"ת דהיינו ענבים קטנים שבין הגדולים שאינם רואין פני החמה ואינם מתבשלין כל כך ולא יהיו גדולים לעולם וא"ת אמאי איצטריך ועד לבין הביניים והלא כבר מרבינן אפי' בוסר מכעין הפרט ושמא י"ל דה"נ[1] גריעי מבוסר לפי שבוסר יבא לכלל ענבים גדולים ועוד י"ל דאי לאו ועד מרבין[2] בין הביניים הוו[3] מרבים מכעין הפרט בין הביניים ולא בוסר ועוד יש לקיים פירוש ראשון והכי פירושו אם ליקט האוכל שבין החרצן כדי כזית ואכלו לוקה ולא אמרי' דבטלה דעתו אצל כל אדם והא לא שמעינן ליה מענבים דקרא: **שני חרצנים שבאים בתוך הענב וזג** [א']. מן[4] הקליפה ג] החרצנים לאפוקי שאם אכל כזית מן החרצנים או כזית מן הזגין אינו חייב עד שיאכל הגרעינין והקליפה החיצונה: **סבר לה כר' אלעזר** דדריש רבויי ומיעוטי. ורבי אלעזר נמי כר"א בן עזריה דריש ולא למעוטי כדפ"ל: **ואיבעית אימא כרבנן.** ושפיר אית ליה לר"א [ב"ע] מלתייהו דרבנן ותרתי שמעי' מינה דאי ס"ד לכדר"א [ב"ע] לחודיה[5] לכתוב רחמנא מחרצנים ועד זג לגבי פרטי קודם הכלל ואי לדרשא דפרט וכלל ופרט כדרבנן לחודיה אתו לכתוב או חרצנים (או שני) וזגין או חרצן וזג שניהם בלשון רבים או שניהם בלשון יחיד אלא ש"מ כר' אלעזר ב"ע: **ורבי אלעזר דדריש ריבה ומיעט**[6] **פרט וכלל ופרט מנליה.** וא"ת ולמא לית ליה [המדה] ד] בשום מקום כי היכי דרבנן לא דרשי מיעט וריבה וי"ל דא"כ הוה לו לחלוק בכ"מ שאנו דורשין בכלל ופרט וכלל ומרבינן מההוא ריבוי כעין הפרט כמו קרא דוכי יתן דבסמוך דרבנן דרשי ליה בכלל ופרט וכלל בהזהב בב"מ (ד' מז:) לרבות כעין הפרט דבר שמיטלטל וגופו ממון ולהוציא שטרות וקרקעות ועבדים ולא מצינו שר' אלעזר חולק על מדות הללו וריבה יותר מריבה ומיעט אלא גם הוא מודה שאין נשבעין על הקרקעות והשטרות ועבדים ומש"ה פשיטא ליה לגמרא כי במקום שאנו דורשין כלל ופרט וכלל ידרוש הוא פרט וכלל ופרט אם יכול להפיל כלל הראשון ואם אינו יכול אז דורשו בריבה ומיעט וריבה שכך קבל המדות וכשהוא דורש פרט וכלל ופרט מרבה כעין הפרט כמו רבנן בכלל ופרט וכלל ה] (במשמע דרשא להאי קרא ר' יוסי אומר דבסמוך) אך קצת יש חילוק ביניהם לרבנן כדמפרש בסמוך א"נ [אומר ר"י][7] דע"כ אית ליה בעלמא פרט וכלל ופרט דאי הוי דריש במיעט וריבה ומיעט ס"ל לגמרא דגם גבי נזיר הוה דריש ליה במיעט וריבה ומיעט ולא הוה דריש מיעוט אחרון לכדר' אלעזר ב"ע דהכי עדיף אלא ודאי [כדפרישית] דמדה דמיעט וריבה ומיעט לא דריש ליה ו] אלא דריש ליה בפרט וכלל[8] לפי דמדה דמיעט וריבה ומיעט אינו מדה בתורה לידרש וכ"ת אכתי כיון דבעלמא דריש פרט וכלל ופרט ה"נ גבי נזיר לידרשיה כרבנן ויש לומר הואיל דבעלמא דריש כל התורה בריבה ומיעט וכן במיעט וריבה וכן בריבה ומיעט וריבה ואף[9] דפרט וכלל ופרט ניתן לידרש הואיל דברוב מקומות לא ניתן כלל ופרט לידרש נוח לו לדרוש פרט אחרון לכדר' אלעזר מלדרשו לפרט וכלל ופרט אך כשאין לו מה לדרוש מפרט אחרון דרשא אחרינא אז ט) דורשין בפרט וכלל ופרט: **וכי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה פרט.** דיתן לא משמע כללא לר' אלעזר דמה יתן דהכתוב לא פירש בכלל כלום על כן הוא מפיל כלל הראשון דיתן על חמור ושור ושה קאי דהיינו פרט: וכל כלל. דמשמע על כל דבר: בהמה לשמור חזר ופרט. ורבנן דרשי ליה בפרק הזהב בכלל ופרט וכלל וכן בכל דוכתי דאשכחן דרשא כלל ופרט וכלל דלא פליג ר"א היינו משום דדריש ליה בפרט וכלל ופרט וממעט מיניה ז] [דלאו] כעין הפרט כמו רבנן מכלל ופרט וכלל: **רבא אמר נפקא ליה מהאי.** כלומר גם בהאי קרא דריש רבי אלעזר פרט וכלל ופרט ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים לעולה זכר תמים יקריבנו: מן פרט. דמשמע מקצת צאן ולא כל [צאן]: צאן כלל כבשים ועזים חזר ופרט ה"ל פרט וכלל ופרט. וי"מ[10] דפרטא משמע למעוטי רובע ונרבע ויש במשמע למעוטי חורש בשור וחמור וחוסם פי פרה ודש בה דהשתא נדרוש הכי מה הפרט מפורש שלא נעבדה בהן עבירה בגופן ויצא רובע ונרבע שפסולין לקרבן ומכללא נרבי חורש בשור וחמור וחוסם פי פרה דלא נעבדה בהן עבירה בגופן [ואדרבה][11] קשה דהיכי משמע מן הפרט למעוטי נעבדה בהן עבירה בגופן דהכי מקרי כבשים ועזים אי נרבעו כמו לא נרבעו וע"ק דרובע ונרבע נפקא לן מקרא אחרינא דפסולין להקרבה לכך נראה דמן הפרט משמע למעט שתי שנים דסתם כבש משמע בן שנה וסתם עז משמע בת שנתה וכן בעל מום דכתיב בפ' זכר תמים והשתא שמעינן[12] מכעין הפרט בעל מום ונרבי מהכלל אפילו ב' שנים: **ולילף מהאי קרא.** שהיא פרשה ראשונה ולמה לא אמר שר"א ידרוש שם פרט וכלל ופרט מן פרט דמשמע מקצת בהמה ולא כל בהמה למעוטי חיה: ח] דבהמה[13] בכלל חיה וחיה בכלל בהמה: בקר וצאן חזר ופרט. דחיה אינו בכלל בקר וצאן (חזר ופרט) הרי אתה דן כעין הפרט מה הפרט מפורש למעוטי חיה מקרבן ותימה [כלל] מה אהני הא לא מרבינן מידי מכעין הפרט ותירץ מהר"ף דאהני כללא לרבויי שור [הבר] דבהמה הוא אף על גב דרגיל בין החיות והוי כעין חיה אפ"ה כשר לקרבן ט]: **א"ל מהא ליכא למשמע.** מיעוטא דחיה דמן בהמה[14] לא משמע למעוטי חיה שהרי חיה בכלל בהמה והוי כאילו כתיב מן הבהמה ומן החיה ואף על גב דמן משמע מיעוטא לא ממעט חיה מינה:

א"ל

מסורת הש"ס

א) גי' א"מ חרצנים וזגים, ב) ב"מ מז: [ועי' תוס' שם ד"ה כי יתן], ג) צ"ל תקריבו [וכ"ה בכ"י], ד) שייך לדף לד:, ה) גי' א"מ דורש,

תורה אור השלם

1. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וְכָל בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה: שמות כב ט

2. וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: ויקרא א י

3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיְיָ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם: ויקרא א ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סבר ליה וכו' עד שיאכל שני כצ"ל ותיבת כל נמחק: (ב) ד"ה ואי בעית אימא וכו' דמשמע ליה מיניה עד שיאכל שני חרצנים וזג בעל כרחך דלפרטא נמי הוא דאתא למידייניה וכו' בן עזריה לחודיה הס"ד: (ג) ד"ה אי אתה דן וכו' בא זקן הס"ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה (בדף הקודם) מחרצנים וכו' מקמיה וקשה דהאיך סבור דלא יאמר. מן וקשה עד יאמר נמחק. ונ"ב דקשה דהא כבר אמר דלא נעשה כצ"ל. ועי' א"מ ודוק: ב] ד"ה דבין הבינים. נ"ב מה שבין חרצן לזג. א"מ: ג] ד"ה שני וכו' וזג אחד מן הקליפה החרצנים. תיבת החרצנים נמחק. ונ"ב החיצונה. א"מ: ד] ד"ה ור"א וכו' ודלמא לית ליה המדה זו כצ"ל: ה] בא"ד וכשהוא דורש וכו' במשמע דרשה להאי קרא ר' יוסי אומר דבסמוך. מן תיבת במשמע עד תיבת דבסמוך נמחק. ונ"ב כדמשמע דרשה להאי קרא דוכי יתן דבסמוך כצ"ל א"מ: ו] בא"ד דמדה דמיעט כו' לא דריש ליה ר"א כצ"ל: ז] ד"ה וכי יתן וכו' היינו משום וכו' וממעט מיניה דלאו כצ"ל. ונ"ב ר"ל דצריך להיות דוקא כעין הפרט ומאי [דלאו] כעין הפרט ממעט א"מ: ח] ד"ה ולילף מהאי וכו' למעוטי חיה הבהמה כלל דבהמה כצ"ל א"מ: ט] בא"ד אפי' הכי כשר לקרבן. נ"ב עי' בר"ש משנה ו' פ"ח דכלאים. א"מ:

נוסחת הריב"ן

א] דריש ביה שלכך הוא כו' עד שיאכל שני: ב] ואי ס"ד כדאמר ר"א ב"ע כלומר ואי ס"ד דלא אתא קרא אלא למדרש בו כראב"ע לכתביה רחמנא כו' הס"ד ואח"כ מה"ד ואימא דכולי' להכי הוא דאתא למידייניה בכלל כו': ג] בתורה הס"ד: ד] משמע כללא:

הגהות התוספות

1. נ"ל דהני. 2. נ"ל דמרבינן. 3. נ"ל היינו. 4. נ"ל היא. 5. נ"ל לחודיה אתי. 6. נ"ל מיעט וריבה. 7. נלנ"ל ר"ת כדמוכח בדבריהם לקמן ע"ב ד"ה איכא. 8. נ"ל בפרט וכלל ופרט. 9. בס"א אף. 10. נ"ל י"מ. 11. תיבת ואדרבה נמחק ונ"ל וקשה. 12. נ"ל ממעטינן. 13. נ"ל הבהמה כלל. לרבות חיה דחיה בכלל בהמה. 14. נ"ל הבהמה.

פי' הרא"ש

ולראב"ע דמוקי וכו' עד שיאכל ב' חרצנים וזגים ב' חרצנים שהם בתוך הענבים וזג שהיא קליפה החיצונה סבר כר"א דדריש ריבויי ומיעוטי ולא דריש אלא מיעט וריבה ולא אצטריך למדרש מחרצנים ועד זג דא"כ לכתוב מחרצנים ועד זגים או מחרצן ועד זג: ור"א דדריש ריבויי ומיעוטי פרט וכלל ופרט מנא ליה. (והוא) [והוה מצי למימר] דדריש כולה אורייתא בריבויי ומיעוטי וסבר דכלל ופרט וכלל אינה מדה בתורה. ואמרי' דלא דריש נמי פרט וכלל ופרט וקא"ר אבהו אין דפרט וכלל ופרט דריש והאי קרא דוכי יתן איש אל רעהו דדרשי רבנן בפ' הזהב בכלל ופרט וכלל וממעטי מיניה עבדים ושטרות וקרקעות דריש ליה ר"א בפרט וכלל ופרט וממעטי מיניה כי היכי דממעטי רבנן מיניה: רבא אמר בהאי קרא נמי משכחת לה למדרש פרט וכלל ופרט דכתיב ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים ומן העזים לעולה מן פרט דמשמע מקצת צאן ולא כל צאן לאפוקי רובע ונרבע ויש במשמע אפי' חורש בשור ובחמור והרביע כלאים שהרי נעבדה בהן עבירה. הצאן כלל מן הכבשים פרט מה הפרט מפורש שנעבדה עבירה בגופו. ותימה היכי משתמע מן הפרט שנעבדה עבירה בגופו: מן פרט דמשמע מקצת בהמה ולא כל בהמה לאפוקי חיה: בהמה כלל. אף חיה דחיה בכלל בהמה: בקר וצאן חזר ופרט מה הפרט מפורש חיה לא תימא מאי אהני האי כללא הא לא מרבי מידי מכעין הפרט. אלא מה שכתוב בפי' בקר וצאן אלא מהאי קרא לא משמע דחיה בכלל בהמה. כלומר ולא מצית למימר מן פרט לאפוקי חיה משום דמן קאי אבהמה וחיה בכלל בהמה. וממן תדרוש מקצת בהמה וחיה אבל לא מצית למעוטי לגמרי חיה כיון דחיה בכלל בהמה.